

Ræða sem birtist í *Berlinske Tidene* 2. júní 1959 um stöðu Íslands í NATO.

Bjarni Benediktsson – Stjórnmál – Ræður – Blaðagrein – Berlinske Tidene – NATO - 1959

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Ræður

Askja 4-5, Örk 8

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Island foran valget

Antingde Tidende 2/6-59

»Torske-krigen« kan hurtigt gøre spørgsmaalet om Islands stilling i NATO aktuelt igen, men i øjeblikkets valgkamp er det vigtigste den ny valgordning, der skal afskaffe fremskridtspartiets billige mandater.

Af Bjarni Benediktsson

DET islandske Alting er blevet opløst, og nyt valg er udskrevet til den 28. juni. En valgperiode, som har staaet i den haarde, politiske kamps tegn, er dermed endt paa en helt anden maade end tilsigtet.

For tre aar siden sluttede fremskridtspartiet og socialdemokratiet valgforbund for at faa flertal paa Altinget. Fremskridtspartiet havde indtil dette tidspunkt arbejdet sammen med selvstændighedspartiet i nogle aar, men uenigheden imellem disse partier var dog lidt efter lidt blevet større, især paa grund af, at det ikke var lykkedes at standse inflationen. Fremskridtspartiets ledere var af den opfattelse, at inflationen kun kunne standses, hvis man havde et nærmere samarbejde med arbejderne, og dermed motiverede de forbundet med socialdemokratiet. Samtidig blev det paa det ny forbunds vegne erklæret, at det efter valget hverken ville samarbejde med Selvstændighedspartiet eller kommunisterne, selv om kommunisterne havde skiftet navn ved at stifte den saakaldte *Folkealliance*

ikke desto mindre 25 mandater af de ialt 52. Der opstod en heftig strid om, hvorvidt enkelte repræsentanter for disse to partier var blevet lovligt valgt, men den øverste valgbestyrelse bekræftede det og senere godkendtes valgene ogsaa af selve Altinget.

FØR Altinget traadte sammen efter valget, havde fremskridtspartiet, socialdemokratiet og — folkealliancen — dannet en ny regering med Hermann Jónasson som statsminister. Regeringens hovedopgaver var hjemsendelsen af den amerikanske forsvarsstyrke, standsning af inflationen, anskaffelse af ny produktionsmidler, især 15 trawlere, forandring af banklovgivning rettet imod selvstændighedspartiets indflydelse og udvidelsen af sø-territoriet.

Selvstændighedspartiet optog straks under ledelse af Olafur Thors en haard opposition.

Drøftelser om den amerikanske forsvarsstyrkes hjemkaldelse skulle begynde i november 1956, men begivenhederne i Ungarn og Suez var da ganske nyligt overstaet og resultatet blev, at alt forblev uforandret. Paa dette omraade er der ingen forandring sket den dag i dag. Sagen er nu ikke længere i brændpunktet i den politiske kamp i Island. Men dette spørgsmaal, saavel som Islands hele stilling til Atlantpagten, kan naar som helst blive højaktuelt igen paa grund af fiskeristriden med englænderne og deres magtudøvelse indenfor 12 milsgrensen.

Den venstreorienterede regering ansaa det maaske som sin største bedrift at have anskaffet ny produktionsmidler, især fiskerbaade til de mindre byer langs kysten. Oppositionen hævder imidlertid, at bestemmelser desangaaende i mange tilfælde var truffet, før denne regering overtog magten, og anskaffelsen af de 15 moderne trawlere blev der ikke noget af.

Regeringens kamp mod inflationen blev dens hovedopgave. Priserne steg dog mere under denne regering end i de forudgaende aar, og til sidst splittedes regeringen i december, fordi den ikke kunne enes om effektive foranstaltninger.

Resultatet blev en regeringskrise. Selvstændighedspartiet gjorde først forsøg paa at danne regering, men det lykkedes ikke, og til sidst dan-

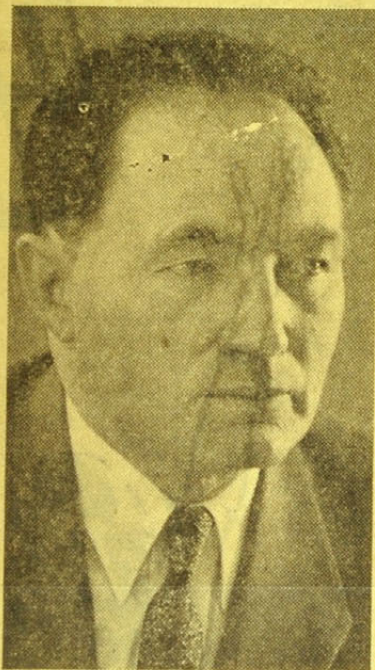
Olafur Thors
— opposition —

nede socialdemokratiet, under ledelse af Emil Jónsson, en mindretalsregering. Selvstændighedspartiet lovede paa visse betingelser at afværge et mistillidsvotum.

EFTER at den ny regering blev dannet, har Altinget hovedsageligt beskæftiget sig med finanslovens vedtagelse, med midlertidige foranstaltninger til bremning af inflationen — og de er hidtil lykkedes — og med en ny valgordning til Altinget.

Den hidtidige valgordning har været meget udviklet; landets opdeling i valgkredse er endnu, bortset fra enkelte ændringer, bygget paa det grundlag, som blev lagt i 1845, men siden er der sket revolutionære forandringer i de forskellige dele af landet, i kommunikationsmidler osv. I praksis har den gamle fordeling givet fremskridtspartiet, som hovedsagelig har sine vælgere i de smaa valgkredse ude paa landet, et stort forspring paa alle andre partiers bekostning. De tre andre partier blev derfor enige om en ændring, som ganske vist ikke garanterer en stellig ligestilling, men som med forholdsvalg i nogle store valgkredse med tillægsmandater giver sandsynlighed for, at partierne bliver repræsenteret paa Altinget i samme forhold som blandt vælgerne.

Valgkampen nu drejer sig derfor først og fremmest om den ny valgordning, som er blevet vedtaget af Altinget, men som for at træde i kraft maa vedtages igen paa Altinget efter at nyvalg har fundet sted. Næst efter det er valgkampen et opgør efter den venstreorienterede regering, som maatte give op i december.

Herman Jónasson
— trekantregering —

sammen med nogle forhenværende socialdemokrater.

Fremskridtspartiets og socialdemokratiets valgforbund fik omtrent en tredjedel af stemmerne, men

Det islandske althing er blevet opløst og nyt valg bestemt den 28. juni. En valgperiode, som har stået i den hårde politiske kamps tegn, er dermed afslutten på en helt anden måde end der blev til-
sigtet.

For tre år siden stiftede Fremskridtspartiet og Socialdemokratiet et valgforbund i det øjemed at nå majoritet på althinget. Fremskridtspartiet havde op til dette tidspunkt arbejdet med Selvstændig-
hedspartiet i nogle år, men uenigheden imellem disse partier var dog lidt efter lidt blevet større, især på grund af, at det ikke var lykkedes at standse inflationen. Fremskridtspartiets ledere var af den opfattelse, at dette ville kun lade sig gøre hvis man havde et nærmere samarbejde med arbejderne, og dermed motiverede de forbundet med Socialdemokratiet. Samtidig blev det på det nye forbunds vegne er-
klæret, at det ville efter valget hverken samarbejde med Selvstændighedspartiet eller kommunisterne, selvom kommunisterne havde skiftet navn ved at stifte den såkaldte Folkealliance sammen med nogle forhenvær-
ende socialdemokrater.

Fremskridtspartiets og Socialdemokratiets valgforbund fik omtrent en tredjedel af stemmerne, men ikke desto mindre 25 mandater af de samtlige 52. Der opstod en heftig strid om lovligheden af valget af nogle repræsentanter for disse to partier, men den blev dog fastslået af den øverste valgbestyrelse,

og senere af selve althinget. Men før det begyndte sine møder efter valget havde Fremskridtspartiet, Socialdemokratiet og Folkealliancen dannet en ny regering med Hermann Jónasson som statsminister. Regeringens hovedopgaver var hjemsendelsen af den amerikanske forsvarsstyrke, standsning af inflationen, anskaffelse af nye produktionsmidler, især 15 trawlere, forandring af banklovgivning rettet imod Selvstændighedspartiets indflydelse og udvidelsen af ~~sp~~-territoriet.

Selvstændighedspartiet optog straks under ledelse af Ólafur Thors en hård opposition.

Drøftelser om den amerikanske forsvarsstyrkes hjemkaldelse skulle begynde i november 1956, men begivenhederne i Ungarn og Suez var da ganske nyligt overstået og resultatet blev, at alt forblev uforandret. På dette område er der ingen forandring sket den dag i dag. Sagen er nu ikke længere i brandepunktet i den politiske kamp i Island. Men ^{spørgsmålet} sagen, samt Islands hele stilling over for Atlantpagten, kan når som helst blive højst aktuel igen på grund af fiskeristriden med Engländerne og deres magtudøvelse indenfor 12 miles grænsen.

Den venstreorienterede regering anså det måske som sin største bedrift at have anskaffet nye produktionsmidler, især fiskebåde til de mindre byer langs kysten. Fra den anden side hæves derimod at bestemmelser desangående var i mange tilfælde truffet før denne regering overtog magten, og anskaffelsen

af de 15 moderne trawlere blev der ikke noget af.

Regeringens kamp mod inflationen blev dens hovedopgave. Prisene steg dog mere under denne regering end i de forudgående år og tilsidst splittedes regeringen i desember sidste vinter på grund af at regeringen ikke kunne blive enig om nogle effektive foranstaltninger.

Resultatet blev en regeringskrise. Selvstændigheds-partiet gjorde først forsøg på at danne regering, men det lykkedes ikke, og til sidst dannede Socialdemokratiet, under ledelse af Emil Jónsson, en mindretalsregering. Selvstændighedspartiet lovede på visse betingelser at afværge et mistillidsvotum.

Efter at den nye regering blev dannet har althinget hovedsageligt beskæftiget sig med finanslovens vedtagelse, med at forhindre ved midlertidige foranstaltninger, som hidtil er lykkedes, at inflationen stiger, og med en ny valgordning til althinget ^d ~~er~~.

Den nuværende valgordning er meget indviklet men fordeling i valgkredse bygger endnu med nogle ændringer på det grundlag som blev lagt i 1845, men siden er der skeet revolutionære forandringer i de forskellige dele af landet, i kommunikationsmidler o.s.v. I praksis har den gamle fordeling givet Fremskridtspartiet, som har sine vælgere hovedsagelig i de små valgkredse ude på landet, et stort forspring på alle andre partiers bekostning. De tre andre partier blev derfor enige om en forandring, som ganske vist ikke garanterer en stedlig ligestilling, men med forholdsvalg i nogle store

valgkredse med tillægsmandater opstår der sandsynlighed for, at partierne bliver repræsenteret på althinget i samme forhold som blandt vælgerne.

Valgkampen nu drejer sig derfor først og fremmest om nyordningen af valgordningen, som er blevet vedtaget af althinget, men som for at træde i kraft må vedtages igen af althinget efter at nyvalg har fundet sted - og om opgøret efter den venstreorienterede regering, som måtte give op i desember.